

a traktátu Erasma Rotterdamského *Enchiridion militis Christiani* i učení neostoicizmu; v osobě Rederna byla tato idea dokonale ztělesněna.

Promyšlenou strukturu knihy dotváří v textu logicky umístěná obrazová dokumentace a obsáhlá obrazová příloha v jejím závěru. Bohatý seznam pramenů a literatury dokládá hloubku a šíři autorova záběru. Anglické i české resumé poskytne základní přehled i těm, kteří nebudou mít trpělivost poznat, že polština nám nemusí být tak vzdálená.

Blanka Altová

**Jana Nosková – Jana Čermáková (eds.): „Měla jsem moc krásné dětství.“
Vzpomínky německých obyvatel Brna na dětství a mládí ve 20. až 40. letech 20. století.**

Etnologický ústav AV ČR
+ Statutární město Brno + Archiv města Brna, Brno 2013, 705 s.

Vydání rozhovorů s „brněnskými Němci“ (žijícími v Brně a v různých místech v Německu i Švýcarsku), jejich vzpomínek na dobové události, dětství a mládí v Brně v meziválečné a válečné době vyplňuje v oblasti orální historie dosavadní mezeru v etnologické literatuře. Zasloužily se o to Jana Nosková, pracovnice brněnského pracoviště Etnologického ústavu AV ČR Praha, a Jana Čermáková, pracovnice Archivu města Brna. Publikaci připravily v česko-německé verzi, což ocení čeští i němečtí čtenáři. Kniha vychází jako supplementum sborníku *Brno v minulosti a dnes* (č. 17)

a dostalo se jí tak poměrně omezeného nákladu (400 ks), který zjevně neodpovídá potenciálnímu zájmu odborné i širší čtenářské veřejnosti. Svědčí o tom i úspěšné prezentace knihy v Brně a v Mnichově a sluší se také uvést, že v anketě České národopisné společnosti v roce 2014 byla kniha hodnocena jako nejvýznamnější oborový publikační počín za rok 2013.

V první části více než 700stránkové publikace nastínila Jana Nosková historickou charakteristiku postavení německých obyvatel Brna ve výše uvedeném období a osvětlila výzkumný záměr tématu, zejména použitou metodu orální historie a kontext vlastního výzkumu. Následně věnovala pozornost otázce dětství a mládí ve vzpomínkách narátorů a poznatkům dosavadního studia této problematiky z hlediska historiků a etnologů. Na tento výklad pak navazuje popis vlastní metodiky výzkumu a prezentace zpracování sbírky jednotlivých rozhovorů se současnými i bývalými obyvateli Brna německého původu. Český i německý čtenář ocení, že každý rozhovor je uveden biografickým profilem vypravěče, nabízí se nicméně úvaha, proč soubor rozhovorů není ukončen srovnávacím výkladem o rozdílnostech podání jednotlivých vypravěčů, zejména žijících dodnes v Brně a v zahraničí. Ukázala by se tak mentální odlišnost výpovědí narátorů v kontextu jejich společenského postavení.

Sbírka rozhovorů, které prezentuje Jana Nosková, je výsledkem výzkumu podniknutého v letech 2009–12. Cílovou skupinu tvořily na jedné straně osoby německého původu, které zůstaly v Brně a bydlí ve městě dodnes, na druhé straně osoby vysídlené po roce 1945. Ze záznamů celkem 34 rozsáhlých rozhovorů Nosková vybrala pro publikování třináct textů, z toho čtyři

narátorky žijící v Brně a devět narátorek a narátorů žijících v Německu či ve Švýcarsku. O náročnosti výzkumu svědčí skutečnost, že Jana Nosková uskutečňovala rozhovory v naprosté většině v domácnostech. Z mnohahodinových nahraných rozhovorů (probíhaly v německém nebo českém jazyce) byla provedena jejich transkripce a upravené texty k publikování prošly následně autorizací vyprávěčů. Texty, jejichž celkový rozsah je úctyhodný, pak editorky uvedly paralelně v českém i německém jazyce s tím, že na prvním místě je ten, v němž proběhl rozhovor.

Výběr textů je omezen na vypravěče, kteří se narodili před rokem 1935, to znamená na osoby, jejichž vzpomínky na život v Brně odráží vlastní prožitky. Obsahové zaměření vyprávění koriguje forma řízených rozhovorů. Rozhovory však nebyly vedeny podle jednotného schématu otázek. Jana Nosková přistupovala ke každému vyprávěči individuálně ve snaze zachytit životní příběh, v němž se odráží kontext česko-německých vztahů. Jde tak o soubor výpovědí nejen o dětství a mládí v Brně, ale hlavně o rozmanitých životních osudech německých obyvatel, jež se vážou k prostředí města Brna. Z rozhovorů vystupují obrazy národnostně vymezovaného prostoru, soužití i života vedle sebe v proměnách historických událostí. Čtenář zde najde také vysvětlení, proč má titul knihy neobvykle poetický název. Byl vybrán z ne ojedinělého vyjádření zaznamenaného v průběhu rozhovorů, v němž se projevuje idealizace dětství ve vzpomínkách vyprávěčů bez ohledu na konfliktnost dobového soužití v daných společenských a politických poměrech. Je třeba také zdůraznit, že rozhovory byly převedeny do kultivované jazykové podoby a čtenáři přibližují

rozdílnosti vnímání dětství v rámci skupiny „brněnských Němců“, ale i proměny v nahlížení na česko-německé soužití z pozice těch, kteří zůstali v Brně, a těch, jež stihl osud poválečného vysídlení. Jako průvodce ke kolekci textů uvedly editorky na konci publikace výkladový slovník, který osvětluje realie zmiňované v rozhovorech, ale i „uličník“ dobových i dnešních názvů brněnských ulic a geografický i jmenný rejstřík, což je pro české i německé zájemce o poznání místa příběhů narátorů dobrou pomůckou.

V současné etnologické produkci lze přínos práce ocenit přinejmenším ze dvou důvodů. Na jedné straně inspirativnosti přístupu ke studiu česko-německých vztahů, který se opírá o kvalitativní výzkum se zaměřením na prostředí velkého města a nejen jeho dnešních obyvatel, ale vzhledem k historickým událostem i osob žijících v zahraničí. Na druhé straně práce ukazuje na efektivnost metody orální historie pro etnologický výzkum města. Jana Nosková přistoupila k jeho provedení s příkladnou systematickostí a se spolueditorkou vytvořily dílo, které ukazuje na nové možnosti etnologického výzkumu města. Dostalo-li se již přítomné knize ocenění, jak zmiňuji v úvodu, nelze než na závěr zdůraznit, že vydání knihy vzpomínek německých obyvatel Brna představuje významný ediční počín, který je pro etnologická studia česko-německých či německo-českých vztahů inspirativní také pro případ(y) jiných měst v českých zemích.

Andrej Sulitka